

ეკონომიკის პოსტკრიზისული რეგულირების

სოციალურ-ეკონომიკური სტრატეგია

მარინა ტაბატაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასისტენტ პროფესორი

ქვეყნის განვითარების გარანტი ხელისუფლებაა, მისი უსაფრთხოებისთვის პოლიტიკურ სტაბილურობასთან ერთად, მან ეფექტური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება და მისი განხორციელება უნდა უზრუნველყოს. მთავრობის ფუნქცია მკვეთრი რყევებისაგან ეკონომიკის დაცვა და ამ გზით, ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაა, ხელისუფლების როლი განსაკუთრებით იზრდება არაორდინალურ გარემოში, ცენტრალიზებული მართვის ფუნქციები მკვეთრად აქტიურდება კრიზისულ ვითარებაში. გლობალურმა პანდემიურმა პროცესებმა სახელმწიფოს ეკონომიკური არსის, მისი მმართველობითი კონცეფციის კიდევ უფრო მეტი აქტუალიზება მოახდინა, მისმა დიდმა მასშტაბებმა მეცნიერული კვლევების ერთობლივი განხორციელება და ხელისუფლებების თანამშრომლობის აუცილებლობა მოითხოვა. სხვადასხვა ქვეყნის ანტიკრიზისული გეგმის ურთიერთკოორდინირებული შემუშავება პროცესების ეფექტური მართვის გადამწყვეტი წინაპირობა გახდა.

სტატიაში გაანალიზებულია ხელისუფლების ანტიკრიზისული სტრატეგიის გავლენა სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფუნქციონირებაზე, განხილულია სახელმწიფოს როლი სტაბილიზაციის მიღწევაში. სსფ-ის და მსოფლიო ბანკის რეკომენდაციების ანალიზის საფუძველზე, გაანალიზებულია კრიზისის მართვის სამთავრობო რეგულაციები და მისი სხვადასხვა სცენარის სავარაუდო შედეგები. სტატიაში განხილულია პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური ვარდნის, სტრუქტურული ტრანსფორმაციის და სოციალური გარემოს ცვლილების ძირითადი ტენდენციები საქართველოში, კრიზისის მართვის საკოორდინაციო საბჭოს გადამწყვეტილებების საპროგნოზო შედეგები და ეკონომიკის პოსტკრიზისული სტაბილიზაციის გეგმები.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილიზაცია; მდგრადი ეკონომიკური ზრდა; სახელმწიფოს მმართველობითი კონცეფცია; კრიზისის მართვის სამთავრობო რეგულაციები; კოორდინირებული ანტიკრიზისული გეგმა.

კრიზისიდან გამოსვლის დინამიკა ხელისუფლების მიერ რეფორმების ეფექტიან გატარებაზე და მოსალოდნელი შედეგების სწორ პროგნოზირებაზეა დამოკიდებული, ანტიკრიზისულმა სტრატეგიამ ეკონომიკური უსაფრთხოება, განვითარების პროცესის თანაბარი დინამიკა, ცხოვრების დონის სტაბილიზაცია და სოციალური დაძაბულობის შენელება უნდა უზრუნველყოს. სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს ბიზნესის მხარდაჭერაზე, ადგილობრივი წარმოების კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე, მან ხელი უნდა შეუწყოს შემოსავლების გამოთანაბრებას და მის სამართლიან განაწილებას, სოციალური შემწეობების თანაბრად ხელმისაწვდომობას, სიღარიბის დაძლევას და სხვა.

ინტეგრაციული აქტივობების პირობებში ხელისუფლებამ უნდა შექმნას ქვეყნის ინტერესების შესაბამისი სამართლებრივ-ინსტიტუციური ბაზა, მან უნდა შეძლოს გაზრდილ რისკებზე ეფექტური რეაგირება, ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება, ანტიკრიზისული ბერკეტების სწორი გამოყენება (ტაბატაძე, 2016). სახელმწიფოს ანტიკრიზისული პროგრამა კრიზისების პრევენციის ფუნდამენტურ პრინციპებს და გლობალური ინსტიტუციების რეკომენდაციებს უნდა შეე-

საბამებოდეს. სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციები და კრიზისის მართვის მექანიზმები უნდა ტრანსფორმირდეს მიმდინარე პროცესების სპეციფიკიდან და ეკონომიკის სტაბილური განვითარების მოთხოვნებიდან გამომდინარე. ანტიკრიზისული გეგმა უნდა ასახავდეს საზოგადოების როლს განვითარების პროცესში და მის მენტალურ ცვლილებებს კრიზისის პირობებში.

საზოგადოების განვითარების პოსტინდუსტრიულ ეტაპზე გადასვლასთან დაკავშირებით შეიცვალა ეკონომიკური მსოფლმხედველობები, განსხვავებული მიმართულებები შეიძინა განვითარების კონცეპტუალურმა საფუძვლებმა, მიმდინარეობს ქვეყნების განვითარების ბაზისის მკაფიო დივერგენცია, მსოფლიო ეკონომიკა ფრაგმენტირდება, ყალიბდება ახალი მაკროეკონომიკური ზონები საკუთარი გავლენის ცენტრებით, ტრანსფორმირდება და ახლებურ კონფიგურაციას იძენს ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკური სტატუსი გლობალურ სისტემაში (Tabatadze, 2020).

ეკონომიკური ზრდის მთავარი ფაქტორი პოლიტიკის სტაბილურობა, და გეოპოლიტიკური საფრთხეების შემცირებაა, ეკონომიკური პოლიტიკის მიზანს არა განვითარების მასშტაბების ზრდა, არამედ მისი სტაბილურობის უზრუნველყოფა, ე.ი. თავად განვითარების პროცესის პროგნოზირებადობა შეადგენს. ქვეყნების მომავალი უპირატესად, უცხოურ ვალუტაზე გახდა დამოკიდებული. პუი, ტრანსფერი, ტურიზმი, – განვითარებადი ქვეყნების არსებობის ფუნდამენტურ წყაროდ იქცა, რამაც ეს ქვეყნები, ძირითადად, გლობალური ეკონომიკის განვითარების ტენდენციებზე, მათი ეკონომიკის დისპროპორციები კი, გარე შოკებზე გახდა დამოკიდებული.

კრიზისის მართვის სამთავრობო რეგულაციები

განვითარებული საზოგადოებისთვის ეკონომიკური სისტემის სტაბილურობა და სახელმწიფოს მარეგულირებელი ფუნქციის გააქტიურებაა დამახასიათებელი. ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის დიფერენცირებულმა ფაქტორებმა და რადიკალურად განსხვავებულმა პოტენციალმა, განვითარების პერსპექტივების და მათი სტრატეგიების რესურსულ უზრუნველყოფაში არსებითი სხვაობა გამოიწვია. ევროსაბჭოს ეკონომიკის კომისარი **პაოლო გენტილონი** მიიჩნევს, რომ „მომდევნო ორი წლის პერსპექტივა არის სტაბილური, მაგრამ სუსტი ეკონომიკური ზრდა, რაც პოზიტიური მოვლენაა სამუშაო ადგილების შექმნისა და შენარჩუნებისათვის, მაგრამ პოლიტიკური დაძაბულობები კვლავ ნარჩუნდება, რაც სანარმოო სექტორის პერსპექტივებს ამცირებს“ (Gentiloni, 2020).

თანამედროვე ლიბერალური იდეოლოგიის მიმდევრები კეინზიანური სკოლის საპირისპიროდ, პრინციპულად უარყოფენ ეკონომიკაში სახელმწიფოს არსებითი ჩარევის აუცილებლობას. მათი მოსაზრებით, ცენტრალიზებული მმართველობა მოთხოვნა-მიწოდებაზე კორექტირებად გავლენას ახდენს, რითაც იგი ცვლის ბაზრის შესახებ რეალურ ინფორმაციას. ფ.ჰაიეკი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოს ჩარევა ეკონომიკაში კრიზისებს იწვევს, საიდანაც გამოსვლა მხოლოდ საბაზრო მექანიზმებითაა შესაძლებელი, მისი აზრით, „სახელმწიფოს ნებისმიერი ჩარევა სპონტანური ძალების თამაშში – გოტალიტარიზმისაკენ გადადგმული ნაბიჯია“ (Левина, 2002).

სახელმწიფოს ფუნქციები მნიშვნელოვნად ტრანსფორმირდება კრიზისულ გარემოში. ეკონომიკის უახლესი პერიოდის გლობალურმა რყევებმა და განვითარების მკაფიოდ გამოხატულმა ციკლურმა ხასიათმა მისი მარეგულირებელი ფუნქცია მნიშვნელოვნად გაიზარდა რისკების პრევენციის და კომპლექსური ანტიკრიზისული სტრატეგიის შემუშავების პროცესში. სისტემური რისკების მართვამ მდგრადი ეკონომიკის გარემოსდაცვითი, სოციალური და მმართველობითი კომ-

პონენტების რეგულირებაში სახელმწიფოს აქტიური ჩართულობა და შესაბამისი ინსტრუმენტების გამოყენება მოითხოვს (Kondratenko & Kostadinovska-Miloseska, 2017).

კრიზისის მართვის ახალი ტენდენციები, მასში ხელისუფლების ჩართულობის მნიშვნელოვანი ზრდა და მმართველობითი ინტეგრაციის სრულიად ახლებური მიდგომები ჩამოყალიბდა პანდემიური კრიზისის მართვის პროცესში, გამოიკვეთა სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის და ანტიკრიზისული ღონისძიებების კოორდინაციის განსაკუთრებული მნიშვნელობა. პრიორიტეტად ხელისუფლებისათვის პოსტკრიზისული რეაბილიტაცია და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მხარდაჭერის სტრატეგია განისაზღვრა. ადამიანურ კაპიტალზე მკვეთრად გაზრდილმა სპეციფიკურმა მოთხოვნებმა პრიორიტეტული გახადა განათლების სფეროს უპირატესი მხარდაჭერა, განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა სახელმწიფო ინვესტიციებმა უმუშევრთა გადამზადებაზე და ახალი სპეციალობების ათვისებაზე, სპეციფიკურ გარემოში მუშაობის უნარ-ჩვევების შეძენაზე, დაბალშემოსავლიანი შინამეურნეობებისათვის ფულად დახმარებებზე, უმუშევართა შემწეობებზე და სხვა.

საქართველოს მთავრობის ეკონომიკურ სტრატეგიაში განსაკუთრებით ეფექტური აღმოჩნდა მისი სახელმწიფო მხარდაჭერის პოლიტიკა, მან მოიცვა ადგილობრივი წარმოების პოტენციალის ზრდის ხელშეწყობა, სწორი დარგობრივი პრიორიტეტების განსაზღვრა, საყოველთაო კეთილდღეობის ზრდა, ენერგოდამოუკიდებლობის პოლიტიკაზე აქცენტირება. ანტიკრიზისული პროგრამის წარმატება მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული 2020-2021წწ. პანდემიური პროცესების მართვის სტრატეგიით გათვალისწინებული ეკონომიკის ოპტიმალურ შეზღუდვებზე (განხორციელებული შეზღუდვების მასშტაბით საქართველო 184 ქვეყნიდან მე-15 ადგილზე იყო, – 86 ქულა 100-დან). საერთო დანახარჯებმა 2021 წ. მშპ-ის 25% შეადგინა, სახელმწიფო ბუჯეტიდან ანტიკრიზისული პროგრამისთვის 2 მლრდ. ლარი გამოიყო, რაც ორ პრიორიტეტულ მიმართულებაზე წარიმართა, – სახელმწიფო სოციალური პროექტების დაფინანსება (შემწეობების გაცემა, მოსახლეობის სოცდაცვის პროექტების დაფინანსება, პედაგოგების ხელფასების ზრდა, პენსიების ინდექსაცია) და ბიზნესის ხელშეწყობა (430 მლნ.ლარი).

კრიზისის მართვის დასაწყისიდანვე ფისკალური პოლიტიკა საქართველოში წარმატებულად შეფასდა, რამდენადაც, მაკროეკონომიკური ნონასწორობისთვის საჭირო ძირითადი შიდა რესურსები სახელმწიფომ შეინარჩუნა, რამაც უკვე 2021 წელს ქვეყანაში ეკონომიკის აღდგენის უპრეცედენტო ტემპები განაპირობა. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საერთაშორისო დახმარების პროგრამებმა არასიცოცხლისუნარიანი კომპანიებიც გადაარჩინეს, რამაც, თავის მხრივ, მომავალში შეიძლება საერთო მწარმოებლურობის და ზრდის ტემპის შემცირება გამოიწვიოს (IMF, 2020).

აღნიშნული პარამეტრები ემყარება „ევროკავშირის ფისკალურ წესს“, რომლის ძრითად მოთხოვნებად ბიუჯეტის დეფიციტის კონტროლი, ფინანსების ხარჯვის ეფექტიანობის ზრდა, ფისკალური პოლიტიკის ციკლურობის შემცირება და მისი არამდგრადობის პრევენცია განისაზღვრა. საქართველოში კრიზისის მართვის პროცესში საბიუჯეტო სახსრებთან ერთად, გადამწყვეტი როლი შეასრულა მსოფლიო ფინანსურმა ინსტიტუტებმა და ჩვენი ქვეყნის სტრატეგიულმა პარტნიორებმა, მათ შორის 2020 წელს ევროკავშირმა პანდემიასთან საბრძოლველად საქართველოს 1.5 მლრდ.ევრო გამოუყო, აქედან 2/3 – გრანტი და 1/3 – ხელსაყრელი კრედიტი იყო, სულ მისმა დახმარებამ ამ წელს 1.9 მლრდ.ევრო შეადგინა (ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, ეს მსოფლიოში ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი იყო), ამ თანხიდან 1 მლრდ.ლარი მაკროეკონომიკური ნონასწორობის უზრუნველსაყოფად გამოიყო. დღეისათვის ევროკავშირი საქართველოში 500 მლნ. ევროს ბიუჯეტის 200 მიმდინარე პროექტს ანხორციელებს. 2021-2027 წწ. შემუშავდება ევროკავშირთან ურთიერთობის ახალი სტრატეგიული დოკუმენტი, – „მრავალწლიანი ინდიკატიური

პროგრამა – MTP“, რომელიც ამ თანამშრომლობის უფრო ფართო მასშტაბებს და ახალ პარტნიორულ მიმართულებებს ითვალისწინებს (European Parliament, 2020).

არასტანდარტულმა პანდემიურმა კრიზისმა მის ტრანსნაციონალურ ბუნებას გაუსვა ხაზი, კრიზისის მიმართველობითი სტრუქტურების სახელმწიფოთაშორისი კოორდინაცია და საერთო ინფორმაციული ქსელის შექმნა ანტიკრიზისული მართვის ძირითადი თავისებურება გახდა. პრობლემებში განსაკუთრებით გამოიკვეთა ფინანსური ბაზრების სტაბილურობის საკითხი, მ.შ. დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკის გატარების, კაპიტალის მობილობის უზრუნველყოფის და გაცვლითი კურსის სტაბილურობის პრობლემები.

საქართველოში სისტემური რისკების შესამცირებლად მაკროპრუდენციული პოლიტიკა 2019 წლიდან ფინანსური რისკების იდენტიფიცირებას ითვალისწინებს, რაც ბაზრების პროციკლურობის შემცირებას და ფინანსური სისტემის მდგრადობის ზრდას ემსახურება. 2020 წ. ოქტომბრიდან სებ-მა სავალუტო ვაჭრობის ახალი მექანიზმი, – ბლუმბერგი აამოქმედა, რაც ფართო ინფორმაციული მომცველობის გამო, ეკონომიკურ პროცესებს უფრო პროგნოზირებადს ხდის. საბანკო სისტემაში რისკების მართვის გასაუმჯობესებლად განხორციელდა ევროკავშირის საზედამხედველო ჩარჩოსთან ასოცირება, დაინერგა ლიკვიდურობის უსაფრთხოებისადმი ბაზელი-3 სტანდარტები.

მრავალი განვითარებადი ქვეყნის მსგავსად, დღეს საქართველოსთვის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემა **დოლარიზაციის მაღალი დონეა**, რამდენადაც იგი მაღალ ინფლაციას იწვევს, ამასთან, ზრდის ფინანსურ რისკებს და, ზოგადად, ეკონომიკის არასტაბილურობას განაპირობებს. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის, რომ დედოლარიზაციაზე გამოდევნებით ხელოვნურად იზრდება ლარზე მოთხოვნა, რაც მის გაძვირებას იწვევს და, შედეგად, – წონასწორობის ახლებურ კონფიგურაციას აყალიბებს, მიმდინარე ეტაპზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის, რომ ქვეყნები პანდემიურ კრიზისში დიდი **საგარეო ვალით** შევიდნენ, რისი მართვა ხელისუფლებისათვის უდიდესი გამოწვევაა და პრობლემის მსოფლიო თანამეგობრობასთან კომპლექსურ კოორდინირებას მოითხოვს. საგარეო ვალის საკითხი განსაკუთრებით პრობლემატურია სუსტადგანვითარებული ქვეყნებისათვის, სავალო კრიზისის თავიდან ასაცილებლად მათთვის ვალის სტრუქტურის ცვლილების ახალი პლატფორმა – **G-20** შემუშავდა, ეს ჩარჩო-პროგრამა დავალიანებების ეფექტურ რესტრუქტურირაციას დაედება საფუძვლად.

კრიზისის დროს ეკონომიკის სტიმულირების ერთ-ერთ ინსტრუმენტად სახელმწიფო ექსპანსიურ **ფისკალურ პოლიტიკას** იყენებს. სსფ-ის შეფასებით, საქართველოს ფისკალური სისტემა სტაბილურია და მისი ინდექსები არ აჭარბებს მდგრადობის ზღვრულ დონეს, რაც შეეხება ფისკალური დეცენტრალიზაციის ხარისხის მახასიათებელს, მისი განსაზღვრისათვის მსოფლიო ბანკი რამოდენიმე კრიტერიუმს იყენებს, მ.შ. ძირითადია საერთო შემოსულობების მიხედვით დეცენტრალიზაციის ხარისხი, რაც საქართველოში 10%-ია, ხარჯვით კომპონენტში, -17%, საგადასახადო შემოსულობების ნაწილში კი 33%, სამივე პარამეტრის მიხედვით, საქართველო საშუალო დონის დეცენტრალიზაციის ქვეყნების ჯგუფს მიეკუთვნება.

გლობალურმა პანდემიამ მნიშვნელოვნად გააუარესა **სიღარიბის მაჩვენებლები**, რომლის წინააღმდეგ ბრძოლას მსოფლიომ ბოლო ათწლეულების მანძილზე დიდი ადგილი დაუთმო, პანდემიურმა კრიზისმა საკითხის ახლებური გააზრება მოითხოვა და სრულიად ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა ცივილიზებული სამყარო. არსებითი ცვლილებები შევიდა ქვეყნების ბიუჯეტის სტრუქტურაში, გაიზარდა რა სოციალური პროექტების დაფინანსების წილი და ბევრი მათგანი ახალი სტანდარტის სოციალურად ორიენტირებული პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობის წინაშე დააყენა.

საქართველომ გლობალური კრიზისის მართვის ერთ-ერთი საუკეთესო შედეგი აჩვენა მსოფლიოში, ჩვენი გამოცდილება პრეცედენტული გახდა სხვა ქვეყნებისთვის. წარმატების ძირითადი

ფაქტორი მთავრობის მიერ პანდემიის მართვასა და ეკონომიკური ზიანის მინიმიზაციის ფაქტორებს შორის სწორი ბალანსის დაცვა იყო. ეფექტური ანტიკრიზისული სტრატეგია მთელი რიგი დადებითი ტენდენციის წინაპირობა გახდა, კერძოდ ქვეყანაში ფუნქციონირება არ შეუწყვეტია არცერთ მსხვილ სანარმოს, საერთაშორისო რეზერვები 11.5%-ით და ადგილობრივი ექსპორტი 3.5%-ით გაიზარდა, 1 056 მლნ. დოლარით გაუმჯობესდა სავაჭრო დეფიციტი და 4.7 მლრდ.დოლარი შეადგინა, სეზონის ეფექტური მონეტარული პოლიტიკის შედეგად, 2021 წელს საერთაშორისო საკრედიტო სარეიტინგო კომპანიის შეფასებით, საქართველო სტაბილურ BB კატეგორიაში დარჩა. 2021 წელს საქართველოს ეკონომიკის ზრდამ 10.6% შეადგინა, რაც რეგიონში სუკეთესო, ევროპაში კი მეორე მაჩვენებელია. სსფ-ის გათვლებით საშუალოვადიანი პერიოდისათვის (2021-2025წწ.) საქართველოს რეგიონში და ევროპაში ყველაზე მაღალი ეკონომიკური ზრდა ექნება (34.5%) (IMF, 2020).

2021 წლის პოზიტიურმა ეკონომიკურმა პროცესებმა არსებითი ცვლილებები შეიტანა გლობალურ ანტიკრიზისულ სტრატეგიაში და მისი ახლებური დივერგენცია მოითხოვა. კრიზისის მართვის პროცესი ატიპური ფორმებიდან, გარკვეულწილად, მის კლასიკურ მეთოდებს დაუბრუნდა, სანყის ეტაპზე სრულიად არაპროგნოზირებადმა პროცესმა კრიზისის სტანდარტული ნიშნები შეიძინა (სავალო კრიზისის განსაკუთრებული გამწვავება, ბიუჯეტის ხარჯების ზრდა, სტაგფლაციის პროცესი, სტრუქტურული ძვრები სასაქონლო ბაზრებზე) და მისი მართვაც 2021 წლიდან დადგენილი სქემით წარიმართა. ექსპერტების მოსაზრებით, კრიზისიდან გამოსვლის პროცესზე არსებით გავლენას იქონიებს ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის სტრატეგია, რისთვისაც ევროკავშირმა 2021 წ. 1 ტრლნ. ევრო გამოყო, პრიორიტეტებად კლიმატ და ენერგოდამზოგავი მიმართულებები, ციფრული ბაზარი, „ჭკვიანი განვითარების“ დარგები განისაზღვრა. ეკონომიკური განვითარების ძირითად მიზნად თვითკმარ ეკონომიკაზე გადასვლის სტრატეგიაა მიჩნეული,

გლობალიზაცია ობიექტურად იწვევს მსოფლიო ვაჭრობაში სურსათის მწარმოებელი ქვეყნების დომინირებას, რადგანაც **სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა** ქვეყნების პოლიტიკური სტრატეგიის განმსაზღვრელი ფაქტორი ხდება, მაგრამ განსხვავებულია მის მიმართ ქვეყნების დამოკიდებულება, განვითარებულ ქვეყნებს იგი ეროვნული უსაფრთხოების კონცეპტუალურ დონეზე აქვთ აყვანილი და მონოპოლიზებული აქვთ მსოფლიო სასურსათო ბაზრები, განვითარებადი ქვეყნებისთვის კი, ხელისუფლების ეკონომიკური სტრატეგია პირველ რიგში, **თვითკმარ სასურსათო უზრუნველყოფას** ეფუძნება. დღეს მხოლოდ სამი ათეული ქვეყანა აკმაყოფილებს სურსათზე საკუთარ მოთხოვნას, მ.შ. არ არის საქართველო, სადაც სასოფლო-სამეურნეო წარმოება ნაკლები ინტენსივობით ხასიათდება, რამდენადაც, მართალია, სოფლად მოსახლეობის 41% ცხოვრობს, მაგრამ სოფლის მეურნეობის, მეტყევეობის და მეთევზეობის სექტორის წილი მშპ-ში, მხოლოდ 7.0%-ია (European Commission, 2020a).

ეკონომიკის სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პოლიტიკა (იმპორტშემცვლელი და ენერგოდამზოგავი დარგების პრიორიტეტი), ახალ, გაზრდილ მოთხოვნებს უყენებს როგორც სამუშაო ძალის კვალიფიკაციას, ისე მმართველობით უნარებს. აუცილებელია ბიზნეს-გარემოს გაუმჯობესება, რაც სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციის გააქტიურებას და „სახელმწიფო-ბიზნესის“ სისტემის კარგ კოორდინირებას მოითხოვს, ეს პირველ რიგში ეხება საკუთრების უფლების დაცვას, სამართლიანი კონკურენციის უზრუნველყოფას და სხვ. მნიშვნელოვანია ეფექტიანი საინვესტიციო პროექტების შემუშავება და ინვესტორებთან აქტიური თანამშროლობა, ფინანსური ბაზრების სტაბილიზაცია და კაპიტალის თავისუფალი მოძრაობის უზრუნველყოფა (პუი-ს არსებითი ზრდა, რეინვესტირების გაფართოება, ვალუტის შემდგომი გამყარება და ინფლაციის ტემპის შენელება).

გლობალიზაცია ზრდის უცხოურ კაპიტალზე ქვეყნების დამოკიდებულებას, რამდენადაც ეკონომიკური აღმავლობის ძირითადი ფაქტორი, სწორედ **პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები** ხდენ

ბა, ინვესტორების მოტივაციისათვის აუცილებელია გაცილებით მასშტაბური შეთავაზებები, – ბიზნეს-გარემოს გაუმჯობესება, სტაბილური გეოპოლიტიკური გარემოს უზრუნველყოფა და დაწყვეტილებების თითოეული პორტფელიოდან გამომდინარე, ინდივიდუალურად მიღება. პანდემიის პერიოდში საქართველოში ინვესტიციები 24%-ით შემცირდა, (European Commission, 2020a; საქსტატი, 2022), რაც ასეთ ვითარებაში კანონზომიერია გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისთვის, მაგრამ განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს ეკონომიკური გუნდის მხრიდან. პრეფერენციების სისტემასთან ერთად, უცხოელ ინვესტორთა დაინტერესების პროცესი აუცილებლად მოითხოვს სათანადო ჰეჯირების სისტემის და სახელისუფლებო გარანტიების მექანიზმების დანერგვას საქართველოში.

დასკვნა და რეკომენდაციები

მიმდინარე ეტაპზე სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის ახლებური მიდგომები იკვეთება. ინტეგრაციის უნიფიცირებული სტანდარტები ადგილს ქვეყნების ინდივიდუალიზმს და დეგლობალიზებულ ავთენტურობას უთმობს, რის გამოც კრიზისების მართვის სტრატეგია სტაბილიზაციის პროგრამების განხორციელებას ინდივიდუალურად, ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურის, კრიზისის ტიპის და სიმწვავის გათვალისწინებით მოითხოვს. განვითარებად ქვეყნებს, განსაკუთრებით პანდემიური კრიზისის შედეგად არსებითად გაზრდილი ვალის გათვალისწინებით, მცირე რესურსი აქვთ დიდ პოლიტიკაში დამოუკიდებელი მანევრირებისთვის, ამ ქვეყნებში კრიზისის შემდგომი გამწვავების და სიღარიბის ზრდის პრევენციის მიზნით, სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარება გრანტების, შეღავათიანი სესხების გაცემის და სავალო ტვირთის შემსუბუქების გზით.

სწრაფადცვლადი პოლიტიკური და ეკონომიკური გარემო ობიექტურად მოითხოვს ეკონომიკის პოსტკრიზისული რეაბილიტაციის პროცესში ხელისუფლების ჩართულობას და რეგულირების ცენტრალიზებული ინსტრუმენტების აქტიურ გამოყენებას. ეკონომიკის ძირითადი თავისებურება მსოფლიო ერთიანი მართვის სისტემის დეცენტრალიზაციის ფონზე, ქვეყნებს შიგნით ცენტრალიზებული მართვის ელემენტების გააქტიურება გახდა, ასეთი არაორდინალური გარემო მსოფლიო თანამშრომლობის ახლებურ ხედვას და სრულიად განსხვავებულ მიდგომებს მოითხოვს, რაშიც ინტეგრაციის მოთხოვნები დაბალანსებული იქნება ეროვნული ეკონომიკის პრიორიტეტული განვითარების აუცილებლობით.

ლიტერატურა:

1. CIEC, გლობალური ეკონომიკის მონაცენები. (2021a). 2020 წლის სამომხმარებლო ხარჯები <https://www.ceicdata.com/en/indicator/private-consumption-expenditure>
2. CIEC, გლობალური ეკონომიკის მონაცენები. (2021b). ინვესტიციის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში <https://www.ceicdata.com/en/indicator/investment--nominal-gdp>
3. European Commission. (2020a). *2021-2027 Long-term EU budget & NextGenerationEU*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
4. European Commission. (2020b). *The State Aid Temporary Framework*. Retrieved from https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Temporary_framework.pdf

5. European Parliament, News. (2020). *Covid-19: 10 things the EU is doing for economic recovery*. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20200625STO82007/covid-19-10-things-the-eu-is-doing-for-economic-recovery>
6. Gentiloni, P. (2020). Eurogroup meeting Press conference, January 20, 2020, European Council.
7. Georgieva, K., Pazarbasioglu, C. & Weeks-Brown, R. (2020). Reform of the International Debt Architecture is Urgently Needed, IMF blog, October 1, 2020, Retrieved from <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/10/01/blog-reform-of-the-international-debt-architecture-is-urgently-needed>
8. Huidumac-Petrescu, C-E. & Popa, A. C. (2016). Macroeconomic strategies for the prevention of economic and financial crisis, *Theoretical and Applied Economics*, 8(1), 171-182
9. International Monetary Fund. (2020). მსოფლიო ეკონომიკური ზრდის პროგნოზი, Retrieved from <https://www.imf.org/en/Countries/GEO>
10. International Monetary Fund. (2021). Managing divergent recoveries, *World economic outlook update*, Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/03/23/world-economic-outlook-april-2021>
11. Kondratenko, V. & Kostadinowska-Miloseska, S. (2017). Anti-crisis role of the monetary policy in the new European Union member states. *Economic Development / Ekonomiski Razvoj*, 19(1/2), 167-180.
12. Krugman, P. (2021). Working Out: Money Isn't Everything. *New York Times*, December 3, Retrieved from <https://www.nytimes.com/2021/12/03/opinion/inflation-friedman-money->
13. Левина, РЯ. (2002). *История экономических учений, в вопросах и ответах*. Учебно-методическое пособие М., Инфра-М. Редактор З.К. Зазулина
14. საფრანგეთის ბანკი. (2020). Survey on the impact of Covid, Retrieved from <https://www.banque-france.fr/sites/default/files/media/2020/10/07/enquete-impact09-29.pdf>
15. ტაბატაძე, მ. (2016). სახელმწიფოს პოლიტიკური სტრატეგია ეკონომიკური არასტაბილურობის პირობებში. თსუ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი, 480-483, Retrieved from [http://eprints.tsu.ge/1499/1/Country%27s%20 political%20strategy %20during%20the%20unstable%20economical%20environment.pdf](http://eprints.tsu.ge/1499/1/Country%27s%20political%20strategy%20during%20the%20unstable%20economical%20environment.pdf)
16. Tabatadze, M. (2020). Priorities of Spatial Economy and Fiscal Mechanism of Decentralisation. *Journal of International Economic Research (JIER)*, 6(1), 13-22, ISSN 2500-9737
17. [www geostat.ge](http://www.geostat.ge). 21.03.2022

Socio-Economic Strategy of Post-crisis Regulation of Economy

Marina Tabatadze

Ivane Javakishvili Tbilisi State University

Assistant Professor

SUMMARY

Government is the guarant of country's development. Along with country's political stability and security, it must ensure the development of an effective economic policy and its implementation. One way to do so, is to protect the economy from sharp fluctuations and, in this way, ensure sustainable economic growth. This requires considering the peculiarities of the global economy, achieving macroeconomic balance, perfecting the structural and institutional environment, development of priority sectors, and creation of a democratic and free entrepreneurial environment.

The role of the government especially increases in a non-extraordinary environment and the functions of centralised management becomes particularly active in a crisis situation. The global pandemic processes put the emphasis on the economic role of a state and on the importance of its management concept. The large scale of the current pandemic determined the need for joint scientific research on the one hand, and for the cooperation of governments, on the other hand. Mutually coordinated development of anti-crisis plans of different countries has become a crucial prerequisite for effective management of process economy.

The article analyses the impact of government's anti-crisis policy on the functioning of socio-economic systems and the state's role in achieving socio-economic and political stabilization. Based on the analysis of the recommendations of the IMF and the World Bank, the article studies governmental regulations of crisis management in several EU countries and the probable consequences of different scenarios. It analyses the main trends of the pandemic-induced economic decline, structural transformation, and changes in the social environment in Georgia.

Key words: Security of development; Political and economic stabilization; Sustainable economic growth; Government concept of the state; Coordinated anti-crisis plan; Government regulations for crisis management.